

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Директор інституту
Засенко В.В.

“18” травня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Філософія сучасної науки

напрямок підготовки **05 Соціальні та поведінкові науки**
спеціальності **053 Психологія, у галузі 01 Освіта / Педагогіка –**
016 Спеціальна освіта

Відділ аспірантури і докторантури

2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма «**Філософія сучасної науки**» для здобувачів доктора філософії за напрямом підготовки у галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **053 Психологія, у галузі 01 Освіта / Педагогіка 016 Спеціальна освіта 12 с.**

Розробники: *Омельченко І.М.*, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Кобильченко В.В., доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями зору Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Робочу програму схвалено на засіданні відділу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами

Протокол від "23"квітня 2020 року № 4

Завідувач відділу

канд.психол.н. Бабяк О.О.

Схвалено вченою радою Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за напрямом підготовки (спеціальністю) у галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **053 Психологія, у галузі 01 Освіта / Педагогіка – 016 Спеціальна освіта**

Протокол від "14" травня 2020 року № 4

"18" травня 2020 року

Голова вченої ради *Засенко В.В.*

*Омельченко І.М.,
Кобильченко В.В., 2020 рік
© Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020 рік*

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки 01 Освіта / Педагогіка (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
	Напрями підготовки Психологія Спеціальна освіта (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність: Психологія Спеціальна освіта	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		перший	
Індивідуальне науково-дослідне завдання есе про ціннісно-мотиваційні установки у виборі спеціальності		Семестр	
Загальна кількість годин – 60		1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 16 самостійної роботи студента – 44	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Доктор філософії	Лекції	
		10 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
		6 год.	10 год.
		Вид контролю:	
		екзамен	екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета є ознайомлення аспірантів з сучасними проблемами наукового досягнення дійсності на основі осмислення закономірностей і тенденцій розвитку наукового пізнання та логіки взаємодії науки і філософії в історично змінному соціокультурному контексті.

Завдання вивчення дисципліни «Філософія сучасної науки» є наступні:

- Визначати основні тенденції історичного розвитку наукових теорій та методологій від класичного до постнекласичного типів наукової раціональності, їх специфічні риси.

- Виділяти засадничі особливості формування класичної, некласичної і постнекласичної наукової парадигми, її співвідношення з філософією.

- Пояснювати принципи та методи наукового пізнання, принципи демаркації наукових та ненаукових форм знання.

- Демонструвати навички володіння методологічним інструментарієм сучасних наукових досліджень, що носять комплексний характер.

- Аналізувати принципи розвитку своєї науки (психології, спеціальної освіти тощо), вивчення її міждисциплінарних зв'язків, що ґрунтується на філософському аналізі науки.

- Упорядковувати отримані філософські знання відповідно до поставленої наукової проблеми.

- Порівнювати методологічні принципи, розрізнити їх конструктивність і обмеженість відповідно до поставленої наукової проблеми.

- Інтегрувати філософське знання в коло безпосереднього науково-дослідницького досвіду.

- Узагальнювати знання зі спеціальних наук відповідно до принципів, вироблених філософією науки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач доктора філософії повинен **знати**:

об'єкт та предмет філософії сучасної науки;

типи наукової раціональності та епохи, які їм відповідають;

логіко-гносеологічні проблеми сучасної науки;

структуру та форму наукового знання;

цінності психологічної та педагогічної науки: загальнонаукові, цінності наукового співтовариства, внутрішньодисциплінарні, цінності вивчення конкретних проблем, особисті цінності дослідника;

ціннісно-мотиваційні рекомендації щодо методологічної культури дослідників (за В. Зінченко)

вміти:

виділяти типи наукової раціональності в авторефератах кандидатських і докторських дисертацій;

виокремлювати емпіричний, теоретичний та метатеоретичний рівні наукового знання;

розрізнити загальнонаукові, загальнологічні та теоретичні форми наукового знання;

наводити мотиваційно-ціннісні детермінанти вступу за спеціальністю 053 Психологія або 016 Спеціальна освіта.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Наукове пізнання як соціокультурний феномен

1. Тема 1. **Філософія сучасної науки: сутність та етапи розвитку:** філософія сучасної науки як дослідницький напрям та навчальна дисципліна; етапи розвитку науки та різні стилі теоретизації: класичний, некласичний, постнекласичний.
2. Тема 2. **Стилі теоретизації:** ключові ознаки стилю теоретизації в дослідженнях у сфері освіти; ключові ознаки стилю теоретизації в дослідженнях у сфері психології.
3. Тема 3. **Логіко-гносеологічні проблеми сучасної науки.** Теоретизація сучасної науки. Загальнонаукові, загальнологічні та теоретичні форми наукового знання. Емпіричні форми наукового знання.

Змістовий модуль 2. Наука як ціннісна традиція

4. Тема 4-5. **Аксіологічні проблеми сучасної науки.** Поняття «цінностей». Цінності психологічної та педагогічної науки: загальнонаукові, цінності наукового співтовариства, внутрішньодисциплінарні, цінності вивчення конкретних проблем, особисті цінності дослідника. Ціннісно-мотиваційні рекомендації щодо методологічної культури дослідників (за В. Зінченко).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						заочна форма					
	Усього	У тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	с	Залік	Екзамен		л	п	с	залік	екзамен
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Наукове пізнання як соціокультурний феномен												
Тема 1. Філософія сучасної науки: сутність та етапи розвитку	3	2	2			1	5	2	2			1
Тема 2. Стилі теоретизації	4	2										
Тема 3. Логіко-гносеологічні проблеми сучасної науки	4	2	2				4	2	2			
Разом за	11	6	4			1	5	4	4			1

змістовим модулем 1											
Змістовий модуль 2. Наука як ціннісна традиція											
Тема 1-2. Аксиологічні проблеми сучасної науки	6	4	2				4	2	2		
Разом за змістовим модулем 2	6	4	2				4	2	2		
Усього годин	17	10	6			1	13	6	6		1

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія сучасної науки: сутність та етапи розвитку	2
2	Логіко-гносеологічні проблеми сучасної науки	2
3	Аксиологічні проблеми сучасної науки	2

6. Індивідуальні завдання

1. Підготувати есе на тему «Мої ціннісно-мотиваційні настанови у виборі шляху науковця зі спеціальності 053 Психологія чи 016 Спеціальна освіта.

7. Методи навчання

У процесі викладання використовуються такі методи навчання: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький.

– методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда;

– методи письмового контролю: письмові роботи контрольні, письмовий проект, тестовий контроль.

– методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

8. Методи контролю

Тестовий контроль знань із курсу «Філософія сучасної науки»

ПІБ _____

1. Теорія як організоване цілісне бачення досліджуваної реальності виникає на основі:
А) концепції; Б) фактів, які піддаються інтерпретації та верифікації; В) емпіричного дослідження?
2. Сходження до цілісного світогляду і несуперечливого розв'язання основної проблеми дослідження це –
А) плюралізм; Б) монізм; В) дуалізм?
3. Для якого типу наукової раціональності характерна дихотомія «зовнішнього» і «внутрішнього»:
А) класичного; Б) некласичного; В) постнекласичного?
4. Методологічний монізм є ознакою:
А) позитивізму; Б) лібералізму; В) плюралізму?
5. Принцип опори на емпіричні факти реальності належить:
А) природничо-науковій парадигмі; Б) гуманістичній парадигмі; В) конструктивістській парадигмі?
6. Епістемологія включає:
А) теорію пізнання; Б) логіку, методологію, філософію науки та наукового пізнання; В) дослідження буття?
7. Оберіть, які аспекти відносяться до логіко-гносеологічних проблем «Філософії сучасної науки»:
А) питання структурної організації буття; редукціонізм у науці; становлення сучасної концепції холізму; Б) різноманіття і суперечливість ціннісних орієнтацій науки як соціального інституту; ціннісні орієнтації ученого; В) теоретизація сучасної науки; трансформації об'єкта та ідеалу об'єктивності; проблема подолання розриву об'єкта і суб'єкта пізнання?
8. Виявлення (реконструкція) цілей науки, її загального змісту, структури, методів і закономірностей функціонування є:
А) об'єктом філософії сучасної науки; Б) предметом філософії сучасної науки; В) метою філософії сучасної науки?
9. На якому етапі становлення науки стали актуальними методи міждисциплінарних досліджень, проектування, моделювання, історико-порівняльні методи, комп'ютерні технології:
А) класичному; Б) некласичному; В) постнекласичному?
10. Який із типів наукової раціональності послуговується принципами екологізації, психологізації і холістичності:
А) класичний; Б) некласичний; В) постнекласичний?
11. На ідеях релятивізму, індетермінізму, системності, структурності та еволюційності систем і об'єктів заснована:
А) класична наука; Б) некласична наука; В) постнекласична наука?
12. Оберіть, у межах якого типу наукової раціональності світ пронизаний безкінечним причинним ланцюгом, і в ньому панують суворі та абсолютно визначені закони:
А) класичного; Б) некласичного; В) постнекласичного?

13. Гносеологічними передумови створення теорії при відображенні реальних матеріальних процесів слугують:
 А) наукові факти; Б) оперування та обґрунтування понять;
 В) схематизація, абстрагування та ідеалізація?
14. Оберіть, із яких складників складається метатеоретичний рівень знання:
 А) загальнонаукового знання та філософського підґрунтя науки; Б) типів наукової раціональності; В) ключової концепції та теорії?
15. Оберіть, на якому з рівнів дослідницького пошуку одержуване знання фіксується у формі наукової проблеми, наукової гіпотези, теоретичних законів, принципів, категорій, концептів, конструктів, концепцій і наукових теорій:
 А) на теоретичному рівні; Б) на емпіричному рівні; В) на метатеоретичному рівні?
16. Основні вихідні теоретичні положення, керівні ідеї – це:
 А) науковий підхід; Б) концепт; В) принцип?
17. Фактичний бік поняття, наприклад клас предметів, які визначаються у межах названого поняття це:
 А) зміст поняття; Б) обсяг поняття;
18. Онтологічні картини об'єктів, у яких представлена в схемах їх суть презентують:
 А) поняття; Б) категорії; В) конструкти?
19. Сформульована контрнорматива – «публікуйся або згинь» (Роберт Мертон) відноситься до:
 А) внутрішньодисциплінарних цінностей; Б) цінностей вивчення конкретних наукових проблем; В) цінностей наукового співтовариства?
20. Оберіть, до якої групи цінностей відноситься зазначена ціннісна установка. Відомо, що певна частина практикуючих психологів та педагогів генерує цінності, що суттєво відрізняються від базових цінностей наукового співтовариства («клієнт завжди правий»; головне – отримувати зиск; яких цілей прагне клієнт, не має значення тощо).
 А) внутрішньодисциплінарних цінностей; Б) цінностей вивчення конкретних наукових проблем; В) цінностей наукового співтовариства
 Г) загальнонаукових цінностей?

9. Розподіл балів, які отримує здобувач доктора філософії

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота			Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Індивідуальне завдання		
T1	T2	T3	20	100
20	20	20		

T1, T2 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	Добре	
75-81		
69-74	Задовільно	
60-68		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

Опорні конспекти лекцій. Робоча навчальна програма. Мультимедійні презентації до курсу. Плани практичних занять. Збірка тестових завдань для оцінювання навчальних досягнень майбутніх докторів філософії. Автореферати кандидатських та докторських дисертацій.

11. Рекомендована література

Базова

1. **Будко В.В.** Філософія науки. Учебное пособие. Харьков: Консум, 2005. 268 с.
2. **Добронравова І.С., Білоус Т. М., Комар О. В.** Новітня Західна філософія науки. К. : ПАРАПАН, 2008. 216 с.
3. **Лебедев С. А.** Курс лекцій по філософії науки : учебное пособие. Москва : Издательство МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014. 318, [2] с.
4. **Микешина Л. А.** Філософія науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования : учеб. пособие. М. : Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. 464 с.
5. **Ратніков В. С.** Основи філософії науки і філософії техніки: навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ. 291 с.
6. **Самардак М. М.** Філософія науки: напрями, теми, концепції. К.: ПАРАПАН, 2011. 204 с.
7. **Семенюк Е. П.** Філософія сучасної науки і техніки : підручник. Вид. 2-ге, випр. та допов. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 306 с.
8. **Степин В. С.** Научная рациональность в гуманистическом измерении. О человеческом в человеке : сб. науч. тр. / сост. Е. В. Филиппова; под ред. [и с предисл.] И. Т. Фролова. М.: Политиздат, 1991. С. 138–166.
9. **Степин В. С.** Теоретическое знание: Структура, история, эволюция. М. : «Прогресс–Традиция», 2000. 744 с.

10. **Степин В. С.** Философия науки. Общие проблемы : учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук. М.: Гардарики, 2006. 384 с.
11. **Штанько В. И.** Философия и методология науки. Учебное пособие для аспирантов и магистрантов естественнонаучных и технических вузов. Харьков: ХНУРЭ, 2002. 292 с.

Допоміжна

1. **Campbell D. T.** Methodology and epistemology for social science. Chicago, 1988. 481 p.
2. **Абушенко В. Л.** Конструкт. Конструктивный тип. Концептуализация. Концепция. Всемирная энциклопедия: Философия. М. : АСТ ; Минск : Харвест, Совр. лит-тор, 2001. С. 501–502; 507–510.
3. **Абушенко В. Л., Канук Н. Л.** Концепт. Новейший философский словарь. 3-е изд., испр. Минск : Книжный Дом, 2002. С. 503–504.
4. **Барабанщиков В. А.** Принцип системности и современная психология. Теория и методология психологии: Постнеклассическая перспектива ТЗЗ /отв. ред. Л. А. Журавлев, А. В. Юревич. М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. 528 с. (Методология, теория и история психологии). – С. 268–285.
5. **Бенин В. Л.** Нужна ли педагогике постнеклассическая методология? Образование и наука. 2014. №7. С. 115–133. DOI:10.17853/1994-5639-2014-7-115-133
6. **Гарбер И.Е.** Метапсихологический подход к интеграции психологии. Теория и методология психологии: Постнеклассическая перспектива ТЗЗ / отв. ред. А. Л. Журавлев, А. В. Юревич. М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. С. 484–502.
7. **Гончаренко С. У.** Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. 308 с.
8. **Гроф С.** Структура наукових революцій. Психологія і суспільство. 2010. № 2. С. 106–112.
9. **Гусельцева М. С.** Культурно-историческая психология: от классической – к постнеклассической картине мира. Вопросы психологии. 2003. № 1. С. 99–115.
10. **Гусельцева М. С.** Методологические кризисы и типы рациональности в психологии. Вопросы психологии. 2006. №1. С. 3–15.
11. **Карпов А. В.** Предпосылки и перспективы метасистемного подхода в психологических исследованиях. Теория и методология психологии: Постнеклассическая перспектива ТЗЗ / отв. ред. А. Л. Журавлев, А. В. Юревич. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. С. 313–329.
12. **Касавин И. Т.** Теория как образ и понятие. Вопросы философии. 2001. №3. 103–110.
13. **Кобильченко В. В.** Психіка та її розвиток у психологічних законах і закономірностях. Особлива дитина: навчання і виховання. 2016. №1. С. 7-14.

14. **Кобильченко В. В.** Спеціальна психологія на сучасному історичному етапі: пошук власної наукової ідентичності. Педагогіка і психологія. 2016. №2. С. 64-70.
15. **Кремень В. Г., Ткаченко В.** Ціннісні орієнтири мережевого суспільства Психологія особистості. 2013. № 1. С. 7–20.
16. **Кудрявцев В. Т.** Историзм в психологии развития: от принципа к проблеме. Психологический журнал. 1996. №1. С. 5–18.
17. **Кули Ч.** Человеческая природа и социальный порядок. М. : Идея-Пресс, 2005. 325 с.
18. **Кун Т.** Структура научных революций / Томас Кун; пер. с англ., сост. В. Ю. Кузнецов. М.: ООО «Изд-во АСТ», 2002. С. 17.
19. **Лебедев С. А.** Уровни научного знания. Вопросы философии. 2010. № 1. С. 62 – 75.
20. **Левин К.** Закон и эксперимент в психологии. Психологический журнал. 2001. Т. 22, № 2. С. 101–108; № 3. С. 116–127.
21. **Лекторский В. А.** Эпистемология классическая и неклассическая. М., 2001. 336 с.
22. **Леонтьев Д. А.** Перспективы неклассической психодиагностики [Электронный ресурс]. Психологические исследования: электрон. науч. журн. 2010. № 4(12). URL: <http://psystudy.ru> (дата обращения: чч.мм.20гг). 0421000116/0031.
23. **Омельченко И. Н.** Типы научной рациональности в общей и специальной психологии: определение, специфика, генезис. Специальная педагогика и специальная психология: современные проблемы теории, истории, методологии. История развития специальной педагогики и специальной психологии в России и за рубежом в XX—XXI в.в. Материалы шестого международного теоретико-методологического семинара. – М. : ГБОУ ВПО МГПУ, 2014. С. 48–56.
24. **Смирнов С. Д.** Методологические проблемы педагогической психологии в ракурсе постнеклассической рациональности. Психологические исследования 2014. №7(36). Режим доступа к ресурсу: <http://psystudy.ru>
25. **Титов И. Г.** Постнеклассическая личность. Методологические основания психологического исследования. LAP Lambert Academic Publishing, 2014. 124 с.
26. **Тітов І. Г.** До обґрунтування структурно-генетичного принципу у постнекласичній психології експериментальні та прикладні дослідження. Психологія і особистість. 2014. № 1. С. 45–66.
27. **Тітов І. Г.** Проблема закону в постнекласичній психології. Психологія і особистість. 2015. № 1. С. 30–45.
28. **Фурман А.В.** Идея професійного методологування : монографія. Ялта ; Тернопіль : Економічна думка, 2008. 205 с.
29. **Хакен Г.** Синергетика: иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах. М. : Мир, 1985. 417 с.
30. **Харре Р.** Метафизика и методология: некоторые рекомендации для социально-психологического исследования. Социальная психология: саморефлексия маргинальное / ред.-сост. Е. В. Якимова. М.: ИНИОН РАН,

1995. С. 74–93.

31. **Щедровицкий Г. П.** Мышление, методологическая работа и развитие. Вопросы методологии. 1992. № 1–2. С. 30–38.
32. **Щедровицкий Г.** Методологічна організація системно-структурних досліджень і розробок. Психологія і суспільство. 2004. № 2. С 30–49.
33. **Юревич А. В.** Методология и социология психологии. М. : Изд-во «Институт психологи РАН», 2010. 272 с.
34. **Юревич А. В.** Наука и паранаука: столкновение на «территории психологии». Психологический журнал. 2005. № 1. С. 79–87.

12. Інформаційні ресурси

Інформаційне забезпечення РП здійснюється бібліотечними фондами Електронної бібліотеки НАПН України: <https://lib.iitta.gov.ua>